

Reuniunea învățătorilor

Apare odată în lună.

Proprietar editor : Reuniunea învățătorilor români dela școalele popor. conf. ori din protopopiatele arădane I—VII.	REDACTOR : IOSIF MOLDOVAN inv. director-școlar.	Manuscriptele și corespondența se va trimite redact. în Arad, Tökely-tér 8., iar abonamentele cassarului Iuliu Groșorean în Galsa-Világos.

Comitetul de redacție: Iuliu Groșorean, Dimitrie Popoviciu, Ioan Crișan, Iosif Stanca, Petru Vanu, Dimitrie Olariu, Dimitrie Boariu, Teodor Cherchean, Hersilia Cadariu, Nicolae Cristea, Petru Colțea, Dim. Micu, Pavel F. Dârlea, Tr. Givulescu și I. Borlea, învățători.

Abonament: pentru Ungaria 5 coroane. — Străinătate 7 coroane.

Puterea educativă a școlii.

Dacă un școlar face vre-o ștregărie, i-se obsearvă din partea publicului: »așa te învață dascălul?« Aleargă prin pulbere, aruncă cu pietrii, ori face altă natătenie, nu lui i-se impută, ori societății, în care trăiește, ci școala se învinovățește. Și pentruce aceasta? Pentrucă școala e privită ca un mijloc, de a îndreptă moravurile individului. Omenimea susține, că numai școala are menișunea, de a regeneră genul omenesc, combătând și chiar stârpind răul din rădăcină. »Dă-mi școala, și-ți voiu reformă lumea« — a zis un mare pedagog. Va să zică, nu numai pe laici înțelegem sub omenime, ci chiar și pe ceice sunt puși în serviciul acestei instituțiuni, care are o chemare atât de însemnată. Iar aceasta credință esagerată despre puterea școlii, absoalvă pe mulți, ba însași societatea, dela împlinirea datorințelor ei față de creșterea tineretului.

Când e vorba de definierea scopului, ce-l urmărește școala prin activitatea ei, sublimul nu poate rămâne a-fară. Căci ce poate fi mai sublim, *ca stărpirea totală a răului din sufletul omenesc?*

Da, sublim e scopul școlii în definiția sa, decât că aceasta sublimitate, în cea mai mare parte, rămâne numai un fel de idealism, spre care nizuim, fără a-l ajunge vre-odată. Și nu mai ales, când școala are să lucreze numai pe baza propriilor sale puteri!

Chestia aceasta s'a discutat timp îndelungat în acest organ, aducându-se o mulțime de motive pro și contra. Iar în numărul 3 din a. c., dl »Bujicanu« vine, și se pronunță și d-sa în aceasta afacere importantă. Iar observările dsale mă fac, să iau încă odată cuvântul în chestie.

Exemplele din viață ni arată din belșug, că omul e mai inclinat spre rău, ca spre bine. Căci nu vom găsi om, care să deie mai bucuros, decât să ieie. Și dacă de fapt există și astfel de corbi albi, atunci aceștia sunt excepții dela regulă. Tot omul e stăpânit de egoism. Unul însă în măsură mai mică, iar altul în măsură mai mare.

De aici și omenimea și-a luat mersul în aceasta direcțiune. Căci dacă idea binelui eră în preponderanță, de sigur, că omenimea abandonă calea de azi și apucă pe calea binelui, tocmai așa dupăcum a apucat calea răului.

Regret, dar nu pot împărtăși părerea dlui »Bujicanu«, precum și a colegului P. F. Dirlea, că școala ar avea puterea nețărmurită, în ce privește creșterea morală. Nu pot crede, că școala să aibă vre-odată puterea aceea, încât să pregătească pe individ, fără sprijinul societății, în așa măsură, »*incât acela să se poată apăra cu succes contra tuturor tentațiunilor provenite din partea societății corupte și nu numai din aceea parte, ci și din partea inclinării sale individuale*«. Și nu pot crede, mai ales și din motivul, că însași experiența demostrează contrarul. Și sunt sigur, că nici dl »Bujicanu« nu va putea susține, că va fi dat societății măcar un singur elev, ieșit din școala

d-sale, care să fie capace, a-se apăra contra tentațiunilor societății corupte, cu atât mai puțin contra inclinărilor sale individuale. Și dacă nu, ce e cauza? Ori școala de azi e atât de debilă în organizarea sa, încât e incapace de așa ceva? Atunci cum ar trebui organizată, ca să devină o putere mare, reformatorică? E aceasta cu puțință? Ori să ne mulțămim numai cu definiția scopului școlar, atât de suplim?

Scoala e însuși învățătorul și ca atare trebuie să fie cu mult mai superior elevilor săi. Ei, bine, s'o spunem fără rezervă, stăm noi pe acel pont, care-l cerem dela elevii școalei populare, ca adecă să ne putem apăra contra tentațiunilor societății corupte și a inclinărilor noastre individuale? Și dacă nu, cu ce drept o cerem aceasta dela ceice au numai pregătiri elementare? Și apoi: nu se fac precupeții chiar și la altarul Domnului? Iar acest altar nu are alta mențiune, decât a probagă morala. Și cine fac aceste precupeții? Au nu și de aceia, cari au mențiunea de a combate păcatul cu toată țaria? Ei, bine, dar aceștia au pregătiri înalte; pregătiri, ce nu se pot asemăna cu ale unui elev dela școala elementară. Și dacă e atât de superior acestuia în cultură, mai adaugând și împrejurarea, că are și mențiunea, de a moraliză pe alții, pentruce nu se poate apăra contra tentațiunilor societății corupte, precum și contra inclinărilor sale individuale? Ori școalele, prin cari au trecut aceștia, n'au fost bine organizate? Atunci aș dori să știu, cine va reformă aceste școale, când înșiși conducătorii lor de azi ar trebui reformați?

Nu umblând prin văzduh și privind lucrurile prin microscop, ci să ne scoborâm jos, pe pământ și — pe baza realității, să staverim adevărul. Pentrucă să se noteze: nu despre aceea e vorba, că ce anume ar trebui să facă școala, ci despre aceea, că ce poate face ea. Aceasta e, ce ne preocupă. Și în direcția aceasta să se discute afacerea. Nu deducțiunile, ci realitatea să-ni deie directiva. Iar realitatea tristă ne dovedește în tot momentul, că toți

elevii, ieșiți din școala elementară, nu sunt în stare a rezista furtunilor demoralizatoare ale societății. De împotrivirea înclinărilor sale individuale nu mai vorbesc. Voi zice numai, că nici măcar clasa — așa numită cultă — nu e mai puțin scutită de aceste scăderi omenești!

E deci lucru firesc, că am venit la convingerea: școala, fără sprijinul societății, se svârcolește în neputințele sale. Iar societatea, ca să poată da sprijinul recerut, înșasi trebuie îndreptată, respective oprită întru coruperea tineretului. Și constrângerea aceasta nu se poate face, decât numai prin puterea statului. Pentru că știut e, că unde puterea de stat e condusă în direcția, de a fericii popoarele, acolo numai diregătorii conduși de acest gând se pot susține în posturile lor. Și odată cu diregătorii de acest soi, înclinările spre rău ale individului în mare parte se vor înăbuși în internul lui, lipsindu-i terenul priincios. Ivirea gândului, de a săvârși vre-o immoralitate, ori vre-un păcat, îi revoacă în memorie asprimea diregătorului conștiințios. În comuna, în care antistia comunală e la locul său, faptele imorale sunt în proporție cu mult mai puține, că în comuna, cu o antistie mai puțin conștiințioasă. Până când în prima, i-se ia individului terenul de a săvârși răul, îndreptându-i gândul în altă direcțiune; până atunci în cazul al doilea, răul se alimentează tocmai prin aceia, cari sunt chemați a-l stârpi. Aceștia deci trebuie îndreptați. Îndreptarea aceasta însă se poate face numai *de sus în jos*. Un guvern, cu intenții morale, mult poate face pentru stîrpirea răului din societate; iar școlile îi deschide un teren mai mînos de activitate în direcția aceasta. Deci și educațiunea să se înceapă azi mai mult de sus în jos!

Diferitele manuale în școală au rezon de a fi ori nu?

Iată o chestie destul de importantă, și care, ca atare, frământă dascălimea de toate nuanțele și va mai frământa-o.

Unii susțin, că manualele, partea cea mai mare se pot suplini prin »cuvântul viu« al învățătorului, mulțumindu-ne chiar și numai cu legendarul sau cartea de citire.

Alții văd mersul învățământului mai asigurat prin folosirea studiului, aparținând tot la aceasta categorie și aceia, cari preferează reducerea sau concentrarea tuturor manualelor într'unul singur: un fel de repertoriu sau compendiu.

Aducând și unii și alții motivele bazate la susținerea tezei — la prima vedere — trebuie să-i dai drept fiecare, și asta cu atât mai vărtos, cu cât nici unul nu stagnează, ci facilitarea și promovarea instrucției o au în vedere s'au doresc.

Ca să putem vedea limpede, le vom analiza pe rând.

Cine va putea contesta, că »cuvântul viu«, sau predarea liberă a învățătorului, pe lângă explicațiile necesare, este mijlocul cel mai puternic, în împărtășirea cunoștințelor, căci în aceasta rezistă vivificația sufletului și puterea de captivare!

Acesta e motivul principal, care a îndemnat — cu decenii înainte — mai mulți bărbați de școală, ca să ia poziție contra utilizării manualelor (în școală), precum au fost: Lehman, Gresler, Dittes etc.

Motive aduse de acești adicți mai mari și mai mici ai nefolosirii manualelor mai sunt: instrucția liberă — fără manual — predispune atât pe elev, cât și pe învățător, spre o activitate individuală mai intenzivă, făcând și predarea mai interesantă.

Avantajul al nefolosirii manualelor — zice-se — este și aceea, că prin o astfel de procedere se înlătorează și

materialismul didactic, recte surmenajul, punându-se pond nu atât pe cantitatea, cât mai ales pe calitatea cunoștințelor, adevărată cărarea, care ne duce mai cu înlesnire și la realizarea scopului formal al învățământului, sau dezvoltarea puterii de judecată a băiatului.

Acestea ar fi cuintesența apărării, celorce nu le trebuiesc manuale în școală.

Ideia are partinitori fervenți, atât la învățătorii din patria noastră și Germania, dar mai ales în Sacsonia, unde manualele sunt boicotate pe toată linia. Până când? Natural, nu se știe.

. Foarte bine și frumos!

Dar — avantajile înșirate până aci, se pot lua de bani buni, numai în cazul, dacă la dascălii, cari folosesc manuale, nu le-am putea afla.

Să vedem!

Prescripțiile pedagogice pretind — irelevant, că ne folosim de manual sau nu — că învățătorul orice cunoștințe predă, să le comunice sau împărtășască copiilor liber, aplicând forma, procesul și tonul convenit în învățământ

Iată deci, că »cuvântul viu, puterea de captivare și vivificația...« la folositorii de manuale, încă nu lipsește.

Tot din acelaș motiv, nu lipsește nici »predarea interesantă«, nici »activitatea individuală mai intenzivă«.

Ba ce-i mai mult!

Dupăce învățătorul a preles din disciplina cutare și a produs cu elevii celea auzite, ei acasă — în timpul liber — mai pot privi în manualul lor, spre a-și reîmprospăta conținutul lecțiunii pe deoparte, iar de alta, a mai aprofundă cuvintele respective terminii, ce nu i-au putut cuprinde așa bine, simplu numai din predarea învățătorului, iar prin aceasta nefiind lipsă d'o eventuală nouă predare a învățătorului, fie măcar și fragmentară, învățătorul își mai cruță și plumănilor de cari, mai ales azi, așa cred eu, are lipsă!...

Una încă să se știe! Nici eu nu sunt de credința, ca elevul să-și bovizeze sau învețe lecțiunea d'arost, măcinându-o, ca un automat, Doamne ferește!

Se pretinde, predare liberă, logică și estetică și din partea elevului: cu cuvintele-i proprii.

Celor, cari folosesc manuale, nu li-se poate face imputarea, că aceasta ar însemna: »predarea liberă nu a fost cum se cade«, deoarece nici capul băiatului și nici chiar al dascălului nu e de fier: din ce prindem mai și evaporază... Ori nu e așa!?

Nu se negliă, prin folosirea manualelor, nici cultura formală, întrucât învățătorul procede în mod rațional: explică fiecare lecțiune și n'o dă elevilor s'o bovizeze, cerându-le seamă numai despre conținutul ei, în care să se observe coerența ideilor.

Că și azi în multe școli mai dăinuiesc urmele mecanismului, nu sunt manualele de vină, ci învățătorul, carele sau că e comod . . . sau că nu știe să fie și altcum! . . .

Prin aceasta numai atâta voiesc să zic, că avantajile, relevate la »nefolosirea manualelor«, le întâlnim și la »folosirea« lor, ba! cum am văzut, avantajile acestor din urmă prevalează pe ale celor dintâiu — imuni de manuale.

Ce să mai zicem atunci, când știut este, că prin folosirea manualelor, la dictare, de multe-ori cruțăm și în timp, întrucât, la scrie, ca ocupație elevului, îi stă la dispoziție manualul.

Mai departe, prin manual, elevului i-se deschide calea pe mai târziu, de a se putea și singur instrui: în mod autodidactic.

Tot avantajii, ce lipsesc cu desăvârșire nefolositorilor de manuale!

Cunosc și de acei colegi, cari numai la trei studii nu folosesc manuale, anume: la gramatică, matematică și geografie. Ei își bazează procedura pe împrejurarea, că

gramatica și matematica fiind studii bine abstracte, în proporție cu celelalte, rolul îl are aici exclusiv exemplele, pe urma cărora nu mai urmează înțelegerea sau aprofundarea cunoștințelor, ceea ce iarăși nu se poate executa cu succes, decât pe tabla școlii.

Ce privește geografia, lucrul e ușor de înțeles: manualul de geografie — cu succes — îl substituie harta sau mapa.

Din parte-mi încă constatez, că atari motive, la aceștea trei studii mai pot fi acceptabile, dar e nebazată procedura acelorora, cărora nu le trebuiește în școală manual de religione, istorie, constituție etc. și eu deja am semnalat — pentru ce?

Tot în acest punct mai rămâne, să vorbesc despre concentrarea tuturor manualelor într'unul singur.

Ideea, ce-i drept nu e nouă.

O lucrare similară este și Legendarul (mic) de bine-meritul învățător I Tuducescu.

Pedagogii germani: Petermann, Berthelt, Schulze, Renner etc., încă au compus asemenea compendii, cari în o bună parte se și folosesc în școli.

Austria încă nu s'a lăsat mai pe jos. Steigl, Rothe etc., deasemenea au scris un atare op, cuprinzând tot materialul necesar.

Experiența însă i-a și dovedit neajunsul.

Așa de pildă, toți elevii din anul IV, și-au cumpărat atare carte, iar în anii următori: V—VI, abia au ajuns $\frac{1}{4}$ din acei elevi.

Acum naște întrebarea: pentru ce elevii să deie banii pe un manual al cărui material, ei, partea cea mai mare, nu pot avea prilej să-l percurgă și al cărui preț, sigur nu va fi 60 ori 80 fileri?!

Adjustarea tehnică apoi, încă nu poate fi comoadă, fiindcă un astfel de manual, conținând mult material, presupunând chiar, că fiecare clasă își are cartea sa de cetire, va fi voluminos și ca atare, să fie chiar bine legat,

prin deasa întrebuințare se slăbește legătura și în urmă se strică, iar pierderea filelor dela diferitele lecțiuni, băieților nu le face supărare, deoarece sunt ei atât de petulanți, încât și singuri rup foile, numai să aibă cu un motiv de scuză mai mult la prepararea lecțiunii...

S'a dovedit mai departe și aceea, că nu toate obiectele de învățământ se pot tracta cu reușită într'un singur manual, ca bunăoară într'un manual independent, special al disciplinei respective, cum e azi.

Atari studii ar fi mai ales aritmetica și geometria.

Pe lângă toate desavantagiile ce mi-ar oferi un atare manual cu material vast și diferit, incontestabil e mult superior procedurii acelora, cari nu vreau să audă de manuale; motivele sunt identice cu celea dela folosirea singuratică a manualelor, expuse mai sus.

Din expunerile mele de până aci reiese, că concentrarea materialului în o singură carte ar fi ceva mai avantajoasă, în cazul, dacă o astfel de carte cu material variat, s'ar scrie pentru fiecare clasă separat din obiectele aparținătoare, cum a semnalat adineaori și confratele D. Boariu.

La expunerea mea însă mai adaug și aceea, că simplificarea aceasta o putem face și s'o facem, dar numai atunci, când școala noastră constrânsă de împrejurări și stând în fața unei puteri »vis major« vrând nevrând va trebui să-și mai reducă materialul, ceea ce am accentuat și cu alt prilej.

Ca să nu rămân dator cu răspunsul reclamat de titlul temei mele — încheiu: *manualele au rezon d'a fi în școală sau cu alte cuvinte:*

Procedura învățătorilor, cari folosesc manuale e superioară, »nefolositorilor de manuale«, cel puțin până atunci, până când cei din urmă vor putea dovedi, că pe urma procedurii lor, școala lor a dat neamului și omenimei mai mulți filozofi și genii, decât școala celor dintâiu, iar până atunci, vom face atâta bine și vom mai — așteptă.

Prelegeri populare.

Îngrijirea vitelor de muncă*) de: N. Andriescu, învățător.

Frați săteni,

Bună ziua și bine v'am găsit sănătoși!

Ne înfățișăm înaintea d-voastră, cu sfaturile și îndemnurile ce vi-le credem folositoare. Mulți aveți copilași la școală, și tot la școală ne-am adunat, ca să vă povătuim lucruri bune și de folos. Suntem în luna lui Februarie, sau Faur dupăcum îi mai ziceți, și dacă timpul va fi călduros încurând veți începe munca câmpului. Ce bucurie veți simți în sufletul d-voastră, când la aerul curat și la căldura cea înveselitoare a primăverii, veți cânta pe lângă boii înjugați la plugul ce vă răstoarnă pământul în brazde negre! Plugăria, această comoară sfântă, moștenită prin veacuri dela strămoșii noștri, a fost și este cea mai de căpetenie îndeletnicire a neamului nostru. Dar plugăria se face cu vite, și fără ele nu numai că nu am putea ară pământul, dar n'am putea face nimica, ba zău, că n'am putea nici să trăim. Gândiți-vă, cu ce am ară pământul, dacă n'ar fi boul și calul? Cu ce s'ar îndestulă casele noastre, dacă n'ar fi blânda vacă, nevinovata oaie și lăptoasa capră? Vitele deci sunt ajutoarele și tovarășii noștri de muncă, și dacă ele nu vor fi îngrijite de noi, pe cari Dumnezeu ne-a lăsat stăpânitorii lor, apoi nu numai că vom fi nevrednici a-ne numi făpturile lui, dar singuri ne-am aduce răul în traiul nostru. Vitele pe cari le întrebuițăm la munca de toate zilele sunt boul și vaca. Să vedem acuma, ce îngrijire trebuie să dăm acestor vite, ca ele să ne folosească.

*) Spre a putea satisface mai cu înlesnire ordinului Ven. Consistor, privitor la ținerea prelegerilor populare, cu numărul de față începem a publică o serie de prelegeri de model, după conferențele populare, publicate de casa școalelor, sub îngrijirea dlui G. Coșbuc.

De câte-ori n'am văzut pe ulițele cele singuratice ale statului nostru câte un biet de bou, mergând încet și cu baliga uscată pe șoldurile lui? Și apoi de câte-ori nu vi-s'a întâmplat la plug să vă cadă boul pe brazdă? V'ați supărat poate, l-ați bătut, și numai când v'ați încredințat că nu mai poate, atunci l-ați slobozit. Privitu-l-ați și gânditu-v'ați, dacă acel bou nu trage din nărav, ori din neputere? Dacă e din nărav, atunci lucrul e mai ușor, căci n'aveți decât să-l schimbați! iar dacă e din lipsa de putere, trebuie să-l hrăniți și să-l îngrijiți la timp. Dar noi românii avem o zicătoare: porcul nu se îngrășă la Crăciun. Tot astfel și boul; nu când a căzut pe brazdă să-l hrănim, ci de cu bună vreme trebuie bine îngrijit, ca să aibă putere.

Ce bine mi-ar părea mie, și ce mare folos ați avea d-voastră, dacă ați îngriji de vitele de muncă în chipul precum vă voi povătuși eu astăzi. Să începem mai întâi cu locuința sau cu grajdul lor. Toți aveți grajduri în care țineți, mai ales iarna, boii la un loc cu caii; dar foarte puțini le aveți și le țineți așa cum trebuie să fie. Și apoi, singuri d-voastră nu veți tăgădă, că la puțini oameni sunt boii și caii destul de frumoși și tari, spre a putea săvârși cu ei fără grije și frică munca grea a câmpului. Cauza principală este grajdul necorespunzător.

Când voiți să faceți grajdul, alegeți, sau faceți mai întâiu, ca locul să fie sănătos; să nu fie nici umed și nici prea jos, ca să se adune pe el apa de ploae. Umezeala îmbolnăvește vitele și, în loc să le dea putere, le slăbește.

Dupăce ați ales locul, care e bine să fie spre miazănoapte de casa în care locuiți, apoi faceți-vă socoteala câte vite aveți și câți metri pătrați vă trebuie în grajd. Dacă unei vite mai tinere îi trebuie 4 metri și uneia mai mare 6, luați numărul de mijloc 5 metri și înmulțindu-l cu numărul vitelor ce-l aveți, vă va da numărul metrilor pătrați, ce trebuie să fie în lăuntru grajdului. Dacă această socoteală nu o puteți face, apoi mergeți la învățător ori la preot să vă spună ei, ba bucuroși ei vă vor măsura

chiar și locul. După aceea, faceți grajdul după putere: din cărămidă ori de gard lipit cu pământ; înălțimea însă să fie de cel puțin 4 metri, căci și vitelor, ca și nouă oamenilor, le trebuie aer îndeajuns. Acoperișul să fie cât se poate de ridicat, ca apa să se scurgă cu înlesnire. Ușa să fie de cel puțin 2 metri în înălțime și $1\frac{1}{2}$ în lățime. Lăsați obiceiul de a face grajdul fără ferestre, ori abia cu o fereastră mică, pe cuvânt, că iarna să le fie cald vitelor. Caldura fără lumină le face rău. N'ați văzut d-voastră, că chiar ceapa ori varza, când înverzește în beciurile sau pivnițele noastre, încă își îndreaptă mugurii cei verzi spre ușă și fereastră? Lumina dar în grajdul vitelor e tot așa de trebuincioasă ca și în casa noastră. Lăsați dar mai multe ferestre, lungi de un metru și largi de 80 centimetri, și să fie făcute astfel, ca să se poată deschide ori de câte ori va fi nevoie. Ferestrele să se facă însă în partea de sus a pereților, ca lumina să nu le vină vitelor drept în ochi. Iar dacă voiți să le fie cald, nu lăsați grajdurile fără pod, care trebuie lipit bine, ca să țină cald și ca să puteți păstra nutreți pentru câteva zile în timpurile viforoase. Podiți grajdurile pe jos cu scânduri. Podeala de jos, *inclinați-o* dela esle spre mijloc, cu 1 centimetru pe metru, ca să se poată scurge udul și astfel așternutul vitelor să rămână curat. Va veți mira, oameni buni, dacă v'ași spune, că grajdurile să le și văruiți; dar faceți ceiace vă povățuiesc, și veți vedea, cât de frumos stau ele pe lângă casele d-voastră, și de ce sănătate se bucură vitele ce sunt într'ânsele.

Dupăce ați isprăvit grajdul, despărțiți în lăuntru lui atâtea locuri de câte 4, 5 și 6 metri, câte vite mici, mijlocii și mari, aveți de adăpostit.

Ca să vă puteți curăți cu ușurință grajdurile, aveți obiceiul de a pune eslele la perete. Nu e rea această deprindere, dar ridicați-le dela pământ 1 metru la cai, și de $\frac{1}{2}$ metru la boi. Între cai puneți câte un drug, ca să nu se bată; acest drug legați-l la un capăt de esle, iar la celalalt de un stâlp bine înșepenit dinapoia calului. În acest

stâlp puneți toate lucrurile de trebuință calului: hamurile, hățurile, traistele și altele. Ce frumoasă regulă este aceasta, și ce de grabă înhami calul la trebuință! Pe când altfel, de câte-ori nu se întâmplă, ca negăsind ba una, ba alta, să perzi timpul, ba de multe-ori și folosul bănesc al vreunui drum. Deasupra eslei cailor, puneți șghiburile sau grătarele, la o înălțime de 12 centimetri de gura eslelor, și faceți eslele să fie mai largi la fund și mai înguste la gură. Spițele ieslelor să fie depărtate unele de altele cam la 12 centimetri.

Podeala de jos, fiind înclinată, să se facă șanțuleț, canal la mijlocul grajdului, însă nu mare ca să supere vitele, și acel canal să conducă umezeala până la o groapă într'adins făcută la spatele grajdului. Prin acest șanțuleț se scurge udul vitelor din grajd, și astfel așternutul rămâne întotdeauna uscat. După ce grajdul e astfel făcut și regulat, atât în lăuntru cât și pe afară, vitele se așează fiecare la locul lor.

Astfel trebuie să fie locuința vitelor de muncă, în care dându-li-se hrana și îngrijirea ce vă voi spune acuma, vor fi grase, puternice și sănătoase. Cailor în tot timpul anului, iar boilor cel puțin în timpul muncii, trebuie să li-se dea grăunțe. Am zis pentru cai, în tot timpul anului, pentru că pe ei, afară de munca câmpului, îi mai punem și la căruță și calărie. Ca grăunțe, li-se poate da grâu, secară, orz și porumb; cailor li-se dă mai mult orz și ovăs, ca să prindă putere și iuțeală. Grăunțele să se dea seara și dimineața: cailor li-se dau curate și nemăcinate, pe când boilor măcinate. Ca nutreț, iarba de pe câmp nu e de ajuns când vitele sunt puse la lucru. Lucerna și trifoiul, sunt nutrețuri bune și răcoritoare. Cailor le putem da lucerna verde, pe când la boi, numai după ce s'a pălit o zi și o noapte. Prin urmare, trebuie să ne îngrijim din timp. Adevăratul plugar își are nutrețul vitelor de cu toamnă regulat. Fânurile se dau mai rar iarna, pentru că vitele stau mai mult în grajd; ele se păstrează mai mult pentru primăvară, când vitele încep munca câmpului.

Iarna dar, le mai dăm paie de grâu, de orz, de secară și de ovăs.

Cât timp vitele sunt ținute la grajd, ele trebuie hrănite la timp, dându-li-se în 24 ore 15—20 kilograme de fân ori de paie. Boilor li-se dă timp mai mult între o mâncare și alta, ca să rumege.

Caii să se țesele și seara și dimineța, iar boii cel puțin dimineța. Țeselatul la vite este aceea, ce e peptenatul și periatul la oameni. În timpurile călduroase, vitele trebuiesc spălate cel puțin din Duminecă în Duminecă: aceasta, mai cu osebite, s'o facem ceice locuim în apropierea apelor. Seara și dimineța să le adăpăm negreșit, după ce au mâncat; cailor să le dăm grăunțe după ce au beut apă. Iarna, când timpul e rău și vitele nu pot merge din cauza alunecșului, e bine să le dăm apa în grajd. La muncă, niciodată să nu le adăpăm când sunt ostenite; mai ales calul se îmbolnăvește când bea apă ostenit. Apa să fie curată și aerisită; cea din puț, fiind rece, e bine să o scoatem mai întâi în uluce (vălee) și apoi să aducem vitele să bea.

Ca să mănânce vitele și să bea apă mai cu poftă, e foarte bine să le punem dimineța în esle câte un drob de sare ca să-l lingă. Așternutul în grajduri să fie totdeauna curat, iar băligarul să se curețe în fiecare zi și să se scoată afară, căci strică aerul și taie pofta de mâncare la vite. Iar ca să fie aerul curat, trebuie să deschidem ușa și ferestrele de mai multe ori pe zi când timpul e bun, și cel puțin seara și dimineța când timpul e rău. Când calul a fost pus la lucrări grele și e ostenit, nu trebuie să-l băgăm numai decât în grajd, dacă timpul e cald, ci să-l plimbăm puțin; dacă e frig, după ce îl băgăm în grajd să-l frecăm cu un șomoioș de fân până se curăță asudatul de pe el, și să-l acoperim cu o pătură.

Dacă vre-o vită s'a îmbolnăvit, să o căutăm; iar dacă boala e dintre acelea ce se ia și dela alte vite, să dăm de veste la primărie și să o despărțim de cele sănătoase.

În fine, iubiți săteni, când vitele de muncă vor fi hrănite, adăpate și țeslate la timp, ținute în grajduri curate și aerisite, fiți încredințați, că ele vor fi adevărații d-voastră tovarăși de muncă. Cine ar putea spune prin vorbe bucuria sufletească a harnicului plugar, care cu biciul pe umeri, cântând și îndemnându-și frumoșii săi bouleni ori călușei, îi privește cum rumegă și iuțesc pașul, fără ca el să-i atingă?! Dar bucuria mândrului călăreț, care la nuntă, pare că zboară pe calul său sumet, ce ține urechile ciulite și gâtul încordat? În toate aceste împrejurări se vede ochiul stăpânului și vrednicia îngrijitorului. Dea Dumnezeu, ca și d-voastră încredințați de aceste sfaturi folositoare, să le urmați pe viitor. Dumnezeu să vă ajute!

Boalele lipicioase.

De: Dr. Atanasiu Brădean.

Dacă resfoim istoria științelor medicale, dela vremurile teocratice până în timpul de azi, distingem trei epoce și anume:

I. Epoca primă, sau epoca empirizmului, când adevăratul internul omului era necunoscut și astfel și funcțiunea organelor interne era necunoscută. Cunoașterea și tămăduirea boalelor era simptomatică. Baza tămăduirilor era instinctul.

II. Epoca a doua, a medicinei, se începe cu cunoașterea internului omenesc. Această epocă se numește și epoca anatomică, sau anatomică-patologică. În această epocă boalele erau diagnostizate prin schimbarea organelor interne. Tot în această epocă se începe și tendința de a localiza morburile și a le aprecia după simptomele clinice. În această vreme, ferbințelele corpului se considerau

de simptoame de sine stătătoare, astfel destingeau ferbințeli biliare, dacă canalurile ferei erau bolnave, ferbințeli mucoase, dacă organele obduse cu membranele mucoase erau bolnave, și ferbințeli tifoide, dacă căldura corpului provineă din niște rane pe cari le localizau în intestine. Azi despre ferbințeli cu totul altă părere avem, nu le mai taxăm de simptoame cardinale, ci numai de semne, cari se ivesc la toate boalele acute.

III. În ce proporție însă legile fizice se aplicară cu mai multă intenzivitate în științele medicale și scrutătorii încep a folosi microscopul și legile nereturnabile ale chimiei, — în ce proporție lumea aleargă tot mai mult după cunoașterea adevărată a cauzelor și respective ale momentelor cauzale, în acea măsură tot mai multă lumină se resfrânge în studiul medical, așa, că pe la jumătatea veacului trecut, oameni savanți încep să afirme, cumcă cauzele unor boale sunt niște parazite, cari ajung în corpul omenesc, acolo se sporesc și astfel se bolnăvesc corpul. Cu aceste descoperiri se pune bază la a treia epocă a medicinei, care se numește epoca bacteriologiei.

Despre microbi.

Să vedem dar, ce sunt parazitetele acestea și ce însușiri au. Parazitetele sunt cele mai inferioare vietăți din câte cunoaște zoologia de azi. Sunt niște celule, cari abea se pot distinge de alge și în privința morfologică stau foarte aproape de clasa bureților. Mărimea lor e sub 1 mm. și au felurite forme, d. e. microbul colerei are forma sedi-lei, a tuberculozei forma unei linii mici, a blenoriei forma unei zemști, etc. etc. Distingem două clase de microbi, și anume: microorgane, cari se sporesc în corpul omenesc și prin sporirea lor produc o anumită boală; aceștia sunt bacilli patogeni și distingem microbi, cari în organul omenesc nu pot trăi, prin urmare nici nu se pot spori, aceștia sunt microbi toxici. Veninul acestor microbi se face afară de organism.

S'a studiat mai departe și s'a aflat, că baccili se pot îmblânzi și sălbăteci.

Se pot îmblânzi și adecă moderă virulența lor, dacă îi prăsim mai multă vreme în materii artificiale (ser de sânge, gelatină, agar, etc.) și sub presiunile atmosferice normale. În astfel de caz baccilii patogeni sunt constrânși a urmă o viață așa numită saprofitică. Această moderare a virulenței se numește îmblânzire naturală.

Moderarea artificială a virulenței baccililor provine dacă materia în care prăsim baccilii o desinficiem cu materii desinfectante, sau dacă îi oltoim în animale, cari nu inclinează spre o atare boală, sau dacă îi prăsim la o temperatură mai mică sau mai mare decât le convine traiului lor.

Se pot învenina baccilii, dacă îi prăsim în buion (supă) cu exudat, sau îi cultivăm în animale, cari inclinează mult spre acea boală.

S'a aflat mai departe, că dacă baccilul antraz îl oltoim și respective îl prăsim în urin, atunci singur bine se sporește, iar dacă în acest urin pe lângă antraz, mai cultivăm și alți baccili, atunci acest baccil nu numai că nu sporește, ci chiar și pierе cu timpul.

Unul și altul baccil, în decursul sporirii lui sub împrejurări favorabile e în stare să producă anumite spore. Aceste spore sunt mai rezistente decât baccilii și nu sunt alta decât baccili obduși cu peliță. Aceste spore rezistă și căldurii și frigului și după mai multă vreme încă pot înfiția corpul.

Va să zică, dacă baccilii sau sporele patogene ajungând în corpul omenesc, se sporesc, și prin această invazie a lor, produc anumite morburi contagioase. Că baccilii în ce mod alterează sănătatea și produc boalele în această privință, sunt mai multe păreri: unii savanți vechi zic, că microbii se vârăsc în arterii și produc conturbări de sânge și boale de arterii. Alții zic, că microorganele consumă anumite părțile constitutive ale corpului, precum

exigenul și albuminul, iar alții zic, cumcă aceste boale se produc prin schimbarea chimică a organului.

*Dispoziția organului omenesc
față de microbi.*

Experiențele au arătat mai departe și aceea, că microbii ajunși în corpul omenesc, nu produc în tot cazul inficiale. Ca corpul să se inficieze, se recere o anumită dispoziție din partea omului. Putem zice d'a capo, că parazitele aleg între stăpânii lor, — astfel se știe, că baccilul antraz se sporește cu deosebire în animalele vegetariene. În cele carnivore mai slab trăiește, în animalele cu sângele rece, pierе în scurtă vreme. Față de baccilul tuberculozei are mare înclinare iepurele de casă și cățalul de mare, pe când cănele numai puțin inclinează. S'a constatat mai departe și aceea, că baccilul antraz în cănele tinăr mai ușor se sporește, decât în cel bătrân. Va să zică dispoziția spre anumite morburi, inclinează nu numai după specia respectivului animal, ci și după treapta etății lui.

S'a constatat mai departe, că inficțierea depinde și de acolo, că baccilul respectiv prin ce ușiță a ajuns în corpul omenesc. Sunt microorgane, cari numai prin anumite locuri și numai în anumite țesături ajungând inficiază corpul și-și desvoaltă puterea distructivă pentru organ.

S'a constatat mai departe, că infecția corpurilor prin parasite depinde și dela proprietatea chimică și fizică a respectivului organ, d. e.; dacă în stomacul cățalului de mare băgăm prin o sondă baccili de ale colerei, atunci nu se bolnăvește, dar dacă nainte de a face acest experiment băgăm în stomac o soluțiune de sodă bicarbonă și micșorarea mațelor o amuțim prin tinctură de opiu, atunci animalul se bolnăvește și în scurtă vreme pierе în simptome de coleră. Cauza e dară, că baccilul colerii numai în mediu alcalic poate trăi, iar în stomac plin cu acid hidrocloric o parte din baccili pier în stomac, altă parte

se elimină din corp prin peristaltica (micșorarea) fiziologică a mășilor.

Imunitatea.

Dacă cutareva organ nu înclinează față de anumite boale contagioase, zicem, că respectivul organ e imun, refractar. Imunitatea poate fi naturală și artificială. Poate fi imună o anumită specie de animale și pot fi imuni numai anumiți indivizi din această specie.

Sub *imunitate naturală* înțelegem, dacă cineva a suferit d. e. în șcarlatină și trece teafăr peste această boală. Un astfel de individ e imun pe multă vreme față de șcarlatină.

Sub *imunitatea artificială* înțelegem vaccinarea contra bubatului.

Imunitatea artificială se poate câștiga în mai multe forme :

La anul 1880 Pasteur a experimentat, că dacă ultuiește în găini o cultură veche de bacili de coleră, atunci găinele abea se bolnăvesc, iar dacă în astfel de găini ultuiește mai târziu o cultură de tot veninoasă a bacililor de coleră, atunci găinele devin de tot imune și nu arată nici un simptom al colerii. Va să zică a experimentat, că dacă vre-un animal e ultuit cu o materie mai puțin virulentă, mai târziu poate să reziste la o infecție cât de puternică.

Imunizarea în ziua de azi se face în mai multe forme :

a) Imunizare cu unul și același microb, față de care voim să imunizăm corpul. Acest mod de imunizare (să înțelegem) se face prin ultuirea parazitelor slăbite sau prin diluarea virului (pasteurizarea).

b) Imunizare prin alte parazite. D. e. Bouchard din Paris imuniză animalele c/a antrazului (boală de splină) cu bacilul pyocianeu. Emerich imunizează animale c/a orbalțului cu bacilul antraz.

c) Imunizare prin seruri animale. Această imunizare de altcum e baza sero-terapiei de azi. (Va urma).

INFORMAȚIUNI.

Iubileul de 25 ani al inspectorului regesc Varjassy Árpád. În săptămânile trecute sau împlinit un pătrar de secol de când în fruntea școalelor populare din comitatul Arad, ca reprezentant al statului, stă M. S. Dl inspector regesc Varjassy Árpád. În sânul învățătorimei s'a și pornit mișcare, pentru sărbătorirea iubileului de un pătrar de secol în mod demn cu munca ce a săvârșit-o în acest timp vrednicul nostru inspector, carele conștiu de răspunderea morală ce o are, în mod rațional, fără mult alai, condus de cel mai adevărat patriotism, a știut să promoveze învățământul popular din comitat spre mulțămirea generală, asigurându-și respectul și recunoștiința întregii societăți și îndeosebi dragostea și încrederea învățătorimei fără deosebire de confesiune și naționalitate. Că ce a fost și ce este Magnif. Sa, în calitate de inspector, nu trebuie să o spunem noi, căci se vede din avântul îmbucurător ce l-a luat învățământul din comitat peste tot. Și nu trebuie să o spunem îndeosebi învățătorilor, în a căror inimă, procedura lui riguroasă dar dreaptă, a produs respectul și încrederea ce i-o păstrează.

Ne alăturăm deci și noi cu plăcere celorce serbează iubileul de 25 ani și dorim din adâncul sufletului nostru Mag. Sale sănătate și vieață îndelungată, încă mulți ani!

Pentru iubileul ce se va serba, cu ocaziunea adunării generale a reuniunii învățătorești „Arad Vidéki Tanító egylet“, să pregătește un memoriu, care va cuprinde amănunțit întreaga activitate a M. Sale, dimpreună cu rezultatele ajunse. Din venitul curat ce va rezultă din vinderea acestuia, se va creă — în convictul învățătoresc aflător în Arad — un fond care va purta numele M. S., din care se vor împărtăși cu întreținere grătită fii de învățători, aflători la ștudiu în Arad. Pentru abonarea numitului memoriu, am primit și noi în zilele trecute o listă de înscriere. Ceice doresc al abonă, — încât nu vor fi primit asemenea liste, — să se însinue la redacția organului nostru pe o carte de corespondență. Prețul e 5 cor. și se va solvi, când vor primi opul.

Învățători noi în Arad. Venerabilul Consistor a întărit alegerea învățătorilor: *Gheorghe Popoviciu* pentru școala din Arad-Perneava și a lui *Dimitrie Popoviciu* pentru școala din Arad-Șega. Astfel ambii secretari ai reuniunii noastre învățătoarești au ajuns în comuna centrală a diecezei. Gratulăm nou aleșilor și alegătorilor!

Dar frumos. Dl *Vasile Stroiescu*, proprietar în Basarabia, de prezent la cură în *Davosplatz*, din Helveția, la apelul trimis de Consistor, a dăruit pentru fondul cultural din Blaj suma de 100.000 cor. Frumos exemplu. Prețios dar. Iar astăzi, când școlile noastre trec prin vremuri atât de grele, generozitatea dlui Stroiescu te ridică, te înalță.

Incendiul din Ökörítő. În comuna Ökörítő, comitatul Sătmar, s'a întâmplat zilele trecute o mare nenorocire. Peste 300 de oameni au murit în flacări, iar peste 60 de inși zac răniți în spital. Dintre cei morți, 122 nici n'au putut fi cunoscuți, fiind numai serum. Nefericirea s'a întâmplat între astfel de împrejurări: Comuna Ökörítő e o comună curat ungiurească. Tinerimea din loc a aranjat de sărbătorile Paștilor o petrecere. Petrecerea s'a ținut într'o șură de scânduri, acoperită cu paie, în curtea jidanului Veisz. Până la 9 ore sara, petrecerea a decurs bine și vesel. La 9 ore deodată s'a aprins un lampion, și dela acesta a luat foc decorațiile de hârtie și crengile uscate, rămase în șură încă dela alte petreceri de mai înainte, și cu ele împreună șura întregă, arzând și înecând cu fumul aproape pe toți câți au luat parte la aceia îngrozitoare și nefericită petrecere. Cei puțini cari au scăpat cu viață, povestesc grozăvenii ce s'a petrecut atunci în tumult. Din unele famili au perit toți membrii, iar din altele au rămas numai copii mici lăsați acasă, acum fără părinți.

Femei — Dr. în teologie. La universitatea din Upsala, în Svedia, a făcut decurând doctoratul în teologie o dșoară: *Emilia Fogelklar*. În Upsala studiază mai multe femei teologia. Numita dșoară este cea dintâiu, care a fost admisă la examenele teologice. Ca să poată fi admisă a trebuit să facă o rugare îndreptată către rege. Învoirea regală i-s'a dat însă numai cu observarea, ca noaua doctoresă în teologie nu va avea drepturile împreunate cu

titlul doctoresc. Prin urmare, nu va putea ocupa slujbe de-ale preoților și nici nu-i va fi permis a ține prelegeri teologice la universitate.

Cum a fost creată femeia. O legendă din Industan spune despre crearea mamei genului omenesc următoarele :

Zeul focului, Tvaștri, a făptuit lumea. Când era să înceapă crearea femeii, zeul a observat, că i-se sfârșise materialul întreg la alcătuirea celorlalte ființe și lucruri din lume. Întristat și mirat, a căzut pe gânduri. Deodată zeul s'a ridicat și iată ce a făcut : A luat rotunzimea lunei, încovoietura lunecoasă a șerpelui, încolăcirea gingașe a iederei și mlădioșia salciei; a mai luat catifeaua florilor, ușurătatea penei, lucirea din raze de soare, lacrămile norilor și nestatornicia vântului; dela iepure a luat frică, dela păun deșertăciune, dela diamant tărie și dela tigrul cruzime; în sfârșit a mai luat răceală din zăpadă, limbuția dela papagal și găngurit dela turturică. Toate acestea le-a amestecat la oaltă și dintr'însele a făcut femeia.

Solviri: — *Fondul Teodor Ceontea:* Elevii din școala învățătorului Gheorghe Precupaș, din Dieci 2 cor.

— *Abonament:* Ioan Bogdan 10 cor., Traian Văjan 10 cor., Augustin Beleş 5 cor., Petru Zoju 5 cor., Ioan Popoviciu 5 cor. și Gheorghe Popa 4 cor.

Dare de samă și mulțămintă publică. Cu ocaziunea petrecerii aranjate de învățătorimea din tractul Chișineu, s'a încassat în taxe 173 cor. 50 fil., suprasolviri 65 cor. 60 fil., de tot 239 cor. 10 fil. Spese au fost 211 cor. 92 fil. Venit curat 27 cor. 18 fil. Ulterior s'a mai încassat 27 cor., cari adause la cele 27 cor. 18 fil., ne dau un venit curat de 54 cor. 18 fil. Suma aceasta, conform scopului petrecerii, s'a administrat dejă cassarului general al reuniunii noastre, pentru monumentul fostului nostru profesor de pie memorie Teodor Cionrea.

Suprasolviri au binevoit a face următorii domni: Dr. G. Popovici, avocat, Chișineu 10 cor., Dr. Nicolae Oncu, dir. de bancă 5 cor., Augustin Beleş, preot, Șimand 5 cor., Ioan Belle, învă., Șiclău, Gheorghe Turic, preot, Otlaca, Gheorghe Ardelean, preot, Erdeș, Dr. Iustin Pătruț, avocat, Chișineu, Gheorghe

Ispravnic, neg., Şiclău câte 4 cor., Katona Gábor, inv. de stat, M. Kovácsháza, Todor Otlăcan, Teodor Leucuţa, inv. Pil, G. Beleş, preot, Kétegyháza câte 3 coroane, Emilia Albici, Nadab, Augustin Boţoc, Chişineu, Aurel Hui, inv. Mişca, Romul Mladin, preot Otlaca, Gheorghe Adam, Chişineu, Dimitrie Muscan, preot, Nădab, Victor Popovici, preot, Ciaba, Gheorghe Iancu, inv. Macia, Gavril Popluca, preot, Cinteş, Pavel Anuleu, Giula, Gheorghe Stan, Ioan Crişan şi Moisă Mariş, inv. Socodor câte 2 cor., Dimitrie Boar inv. Nădab, Trăian Ţabic, Ioan Turdean, preot Şimand, Teodor Cherechean, inv. Galşa, P. Boar, neg. Cinteş, Iustin Iancu, preot, Otlaca, Trăian Crainic, neg. Nădab, G. Muntean, inv., Măscă, Mihai Tarnău, Chişineu, I. Pătruş, notar, Chişineu. I. Codrean, preot, Şiclău, G. Petrovici, preot, Pil şi G. Baltoi câte 1 cor., Gligor Mladin, inv. penzionat, Chişineu, Costan Păcurar, Chişineu, Acsay István câte 50 fil., Stefan Sabău, Socodor 10 fil.

Pentru interesul dovedit faţă de cauzele noastre dăscăleşti nobilii donatori primească mulţăminta noastră sinceră. *Dimitrie Boar*, cassar. *Todor Mariş*, notar.

Bibliografie.

În editura librăriei Ciurcu din Braşov, au apărut în timpul mai nou :

Geografia Ungariei, prelucrată după noul plan ministerial în uzul preparandiilor, institutelor de învăţământ şi pentru privaţi, traducere din limba maghiară după Dr. Némethy Károly, de : dl profesor Nicolae Mihulin. Preţul 1'60 cor.

Calea pocăinţii, de Ladislau Urai, directorul institutului corecţional din (Aiud) Nagyenyed, tradusă şi localizată de : Ioan Vassiu. Preţul 40 fil.

O Sâmbătă norocoasă, piesă populară în 4 acte de : I. V. Praţul 40 fil.

Moisă Păcurarul, piesă populară în 4 acte şi un tablou, cu muzică cântece şi jocuri, de : Dr. Dionisiu Stoica; partea muzicală separată, de : Iacob Murăşan. Preţul 80 fil.

Ambele aceste piese sunt foarte acomodate pentru a fi prezentate la popor, având un conținut moralizator, prin care combat în mod foarte corespunzător patima beției.

În librăria diecezană din Arad :

Limba maghiară, manual pentru elevii claselor I, II și III a școalelor noastre populare române de : Iuliu Groșorean și Iosif Moldovan, prelucrată din nou, în edițiunea a III-a, conform prescrierilor planului de învățământ ministerial și foarte acomodată împrejurărilor și trebuințelor noastre. În acest manual, pe lângă exercitiile limbistice de până aci, s'au introdus o serie corespunzătoare de bucăți de cetire și exercițiile de vorbire prescrise de planul ministerial împărțite după clase și provăzute cu explicații metodice și întrebări corespunzătoare. Prețul este tot cel vechi, 40 fileri de exemplar.

Poșta redacției.

25. — Nu întreg despărțământul, numai trei sunt ceice restituiesc organul. Numele lor nu-l publicăm, am abstat dela acest propus, pe motivul de a nu ne desgoli lumii. Se poate, că vor reveni.

T. G., G. C., S. B. — Abonamentul organului, în urma concluzului unanim al adunării generale, au să-l plătească toți membrii ordinari ai Reuniunii. Îl plătește chiar și redactorul foii, cu toate că face serviciul gratuit. Numai adunarea generală poate absolvă membrii dela aceasta datorință ce singuri și-au impus-o.

T. Dascal în C. — Diploma o poți primi la presidiu oricând vei aveă afaceri prin Arad.

D. A. în P. — Chiar acesta este motivul nepublicării circularelor oficioase în organul nostru. Nu aflăm de consult a servi cu asemenea date istoriografilor în viitor. — Durere, dar e așa. — Încât privește remediile ce le propuni, credem, că nu e potrivit timpul. S'ar provoca numai supărări, cari ar invenină și mai tare pe ceice caută a ne descredita înaintea lumii. Să așteptăm timpuri și ocaziuni prielnice.